

WSPÓŁPRACA BEHAWIORYSTY ZWIERZĄT, LEKARZA WETERYNARII I DIETETYKA – NOWOCZESNY MODEL OPIEKI BEHAWIORALNEJ NAD PSAMI I KOTAMI

JESZCZE KILKADZIESIĄT LAT TEMU PSY I KOTY PEŁNIŁY PRZEDĘ WSZYSTKIM FUNKCJE UŻYTKOWE. DOPIERO PRZEMIANY SPOŁECZNE I GOSPODARCZE, ZAPOCZĄTKOWANE REWOLUCJĄ PRZEMYSŁOWĄ, DOPROWADZIŁY DO GŁĘBOKIEJ ZMIANY W POSTRZEGANIU TYCH ZWIERZĄT. Z CZASEM STAŁY SIĘ ONE NIE TYLKO DOMOWYMI PUPILAMI, LECZ TAKŻE PEŁNOPRAWNYMI CZŁONKAMI RODZIN, ZASPOKAJAJĄCYMI NASZE POTRZEBY EMOCJONALNE, DAJĄCYMI POCZUCIE BLISKOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA. WRAZ Z TĄ ZMIANĄ WZROSŁY RÓWNIEŻ OCZEKIWANIA WOBEC JAKOŚCI OPIEKI, JAKĄ IM ZAPEWNIAMY.

Andrzej Kinteh-Kłosiński
Coape Polska

Technologiczne, cywilizacyjne i społeczne przemiany ostatnich 30 lat sprawiły, że styl życia współczesnych mieszkańców zachodniej cywilizacji – podróże, korzystanie z technologii informatycznych, różnorodność zajęć i sposobów spędzania czasu – może stanowić istotne źródło stresu środowiskowego dla zwierząt towarzyszących.

Ta niestabilność i nieprzewidywalność środowiska z jednej strony oraz długie okresy izolacji w ciągu dnia z drugiej, mogą sprzyjać rozwojowi problemów behawioralnych. Dokładają się do tego niewłaściwe rozmnażanie i wczesna socjalizacja, choroby spowodowane przewlekłym stresem i inne choroby wcześniej prowadzące do śmierci, a obecnie leczone czy dożywanie sędziwego wieku.

Mniej lub bardziej poważne problemy z emocjami i zachowaniem stały się częste i powszechne – od zwykłych kłopotów z wychowaniem i przystosowaniem psa lub kota do warunków, w których żyje przez problemy powodowane strachem, złością, tęsknotą za opiekunem (problemy separacyjne) czy przewlekłym stresem po problemy ze zdrowiem.

Zachowanie jako efekt biologii, środowiska i emocji

Zachowanie zwierząt i ich emocje są wynikiem złożonych procesów zachodzących w mózgu, kształtowanych zarówno przez czynniki biologiczne, jak i środowiskowe. Dlatego nauka o zachowaniu z natury rzeczy łączy elementy szeroko rozumianej biologii (neurofizjologii, medycyny weterynaryjnej), etologii (nauki o biologicznych podstawach zachowania zwierząt, szczególnie w kontekście ewolucji i funkcji adaptacyjnych) i psychologii (m.in. procesy uczenia się, emocje, motywacje).

Nauka o zachowaniu zwierząt jest więc szeroką, interdyscyplinarną dziedziną wiedzy łączącą w sobie osiągnięcia tych dyscyplin. Każda z tych nauk wyjaśnia zachowanie z nieco innej perspektywy, posługując się innym systemem pojęć czy założeniami teoretycznymi. Jednak, jak się wydaje, tylko tego rodzaju całościowe i wieloaspektowe podejście do wyjaśniania zachowania i związanych z nim problemów, uwzględniające indywidualną sytuację zwierzęcia, może być użyteczne tak dla rozwoju teorii i metodologii badań nad zachowaniem, jak praktyki poradnictwa i terapii behawioralnej.

W ostatnich latach obserwujemy dynamiczny rozwój badań nad emocjami, procesami poznawczymi i komunikacją zwierząt, a także odchodzenie od nad-

miernie uproszczonych modeli interpretacji zachowania. Coraz większą wagę przywiązuje się do indywidualnych potrzeb zwierzęcia, jego historii, relacji z opiekunem oraz warunków środowiskowych. W tym kontekście naturalną konsekwencją stała się ścisła współpraca behawiorysty zwierząt z lekarzem weterynarii oraz dietetykiem weterynaryjnym.

Model współpracy – doświadczenia brytyjskie i polska praktyka

W Wielkiej Brytanii od kilkudziesięciu lat funkcjonuje model ścisłej współpracy behawiorystów z praktykami weterynaryjnymi. Wiele gabinetów zatrudnia specjalistów od zachowania lub finansuje szkolenia personelu w tym zakresie. W Polsce model ten od blisko 20 lat propaguje Centre Of Applied Pet Ethology (COAPE), kształcąc behawiorystów i promując interdyscyplinarne podejście do terapii zaburzeń zachowania.

Podstawą tego modelu jest wymiana informacji między lekarzem weterynarii, behawiorystą i dietetykiem w celu jak najpełniejszego rozpoznania przyczyn problemów. Mogą one mieć charakter medyczny, środowiskowy, psychologiczny lub żywieniowy, a często występują w różnych kombinacjach. Tylko współdziałanie specjalistów pozwala na opracowanie spójnego, skutecznego planu terapii.

Najlepiej jeśli behawiorysta zwierząt zajmuje się zwierzęciem z polecenia lekarza weterynarii. Nie dotyczy to rzecz jasna prostych problemów z wychowaniem czy nauką zachowania, jak na przykład trening czystości. Warunek ten jest o tyle istotny, że behawiorysta nie będący lekarzem otrzymuje informacje na temat ewentualnych problemów medycznych zwierzęcia czy sposobu leczenia mogących mieć wpływ na jego zachowanie. Przykładowo alergie pokarmowe lub skórne, przewlekły ból czy zaburzenia hormonalne mogą w znacznym stopniu wpływać na pobudliwość zwierzęcia i obniżenie progu reakcji w przypadku lęku czy agresji.

Konsultacja behawioralna i model MHERA (model oceny przyczyn problemowego zachowania stosowany w COAPE)

Podczas pierwszej konsultacji diagnostycznej, która trwa zwykle od 1,5 do 2 godzin, behawiorysta zbiera informacje na temat całościowego funkcjonowania zwierzęcia, jego problemowego zachowania, relacji z opiekunami, przeszłości i dotychczasowych doświadczeń, warunków otoczenia oraz obserwuje zwierzę w sytuacji problemowej (w części przypadków jest to możliwe, w innych, kiedy problematyczne zachowanie prezentowane jest bez obecności ludzi, korzysta się z nagranych

wideo sporządzonych przez opiekuna), omawia z opiekunami zwierzęcia mechanizm zachowania, jego przyczyny i bodźce je wyzwalające oraz proponuje program modyfikacji zachowania – konkretne działania opiekunów dostosowane do ich możliwości i warunków oraz sytuacji czy też uwarunkowań samego zwierzęcia.

Kiedy podczas konsultacji ma podejrzenie, że niektóre reakcje psa czy kota mogą mieć podłoże somatyczne, prosi o konsultację lekarza weterynarii. Zdarza się na przykład, że behawiorysta zwierząt, mając możliwość dłuższej obserwacji zachowania świadczące o bólu, które to zachowania zwierzę może maskować w gabinecie weterynaryjnym podczas badania, a którego opiekunowie nie są świadomi, zatem nie mogą ujawnić istotnych informacji podczas wywiadu medycznego.

W COAPE do analizy przyczyn zachowania stosuje się model MHERA, obejmujący ocenę nastroju, budżetu hedonicznego (zaspokojenia potrzeb biologicznych i behawioralnych, w tym zdrowia i żywienia), emocji generujących problem oraz wzmocnień podtrzymujących dane zachowanie. Model ten podkreśla znaczenie emocji i indywidualności zwierzęcia, a także unikalnej konstelacji przyczyn zachowania.

Raport z konsultacji jest przekazywany opiekunowi zwierzęcia wraz z zaleceniami zmian w otoczeniu i postępowaniu z pupilem i służy dalszej pracy z behawiorystą podczas kolejnych spotkań. Skrócona wersja raportu trafia do lekarza weterynarii prowadzącego zwierzę. Zawiera ona diagnozę behawioralną, ramowy opis planu terapii oraz ewentualne sugestie dotyczące farmakoterapii wspomagającej stabilizację emocjonalną konieczną do pracy behawioralnej.

Wykwalifikowany behawiorysta zwierząt ma obowiązek znać grupy leków stosowanych w leczeniu zaburzeń zachowania zwierząt, mechanizm ich działania, wpływ na emocje i zachowanie oraz zdolność uczenia się, jednakże decyzję o wyborze, dawkowaniu i zastosowaniu preparatu podejmuje wyłącznie lekarz weterynarii. Bierze on pod uwagę stan zdrowia zwierzęcia oraz ewentualne interakcje z innymi lekami, jeśli jest ono leczone z powodów innych niż problemy z zachowaniem.

Rola dietetyka weterynaryjnego

Behawiorysta może także zasugerować konsultację dietetyczną i wspólnie z leka-

rzem weterynarii podjąć decyzję o zasięgnięciu opinii specjalisty i ewentualnym wdrożeniu dietoterapii. Coraz większe znaczenie w terapii zaburzeń zachowania przypisuje się także żywieniu. Dieta wpływa nie tylko na zdrowie somatyczne, lecz również na poziom energii, nastrój, zdolność do samokontroli oraz stabilność emocjonalną. Nieodpowiednia, niebilansowana dieta może nasilać problemy behawioralne, takie jak agresja, lękliwość, nadpobudliwość, a także obniża witalność, wywołując stany zmęczenia czy stresu. Kluczowe jest na przykład dostarczanie składników odżywczych, wpływających na poziom serotoniny (w tym wypadku chodzi głównie o L-tryptofan, równowagę aminokwasów oraz dostępność transportową przez barierę krew – mózg).

Dietetyk weterynaryjny, współpracując z behawiorystą i lekarzem weterynarii, ocenia sposób żywienia zwierzęcia oraz proponuje ewentualne zmiany w diecie i suplementacji. Dietoterapia, ukierunkowana między innymi na optymalizację poziomu neuroprzekaźników takich jak serotonina, może znacząco wspomóc proces terapii behawioralnej i przyczynić się do poprawy dobrostanu zwierzęcia.

W toku terapii zachowania behawiorysta i lekarz weterynarii, a niekiedy dietetyk pozostają w kontakcie, wymieniając informacje na temat postępów leczenia i ewentualnych trudności oraz na bieżąco modyfikują sposób postępowania medycznego, program modyfikacji zachowania czy zmiany w diecie i sposobie żywienia.

Korzyści z interdyscyplinarnego podejścia

Taka integracja podejścia i oddziaływań medycznych i behawioralnych jest współcześnie kluczem do sukcesu terapii zachowania zwierząt towarzyszących. Lekarze weterynarii są odpowiedzialni za diagnozowanie, leczenie i postępowanie ze schorzeniami, które mogą powodować lub przyczyniać się do zmian w zachowaniu. Z kolei behawiorysty posiadają specjalistyczną wiedzę w zakresie oceny przyczyn etologicznych, psychologicznych i środowiskowych zaburzeń zachowania oraz potrafią modyfikować niepożądane zachowania, takie jak lękliwość, problemy separacyjne, agresywność, poprzez naukę zachowania i modyfikację środowiska. Kompetencje dietetyka weterynaryjnego obejmują wiedzę na temat wpływu żywienia na po-

ziom i dostępność neuroprzekaźników regulujących emocje.

Korzyści z takiej współpracy to:

- kompleksowe podejście terapeutyczne: współpraca specjalistów zapewnia opiekę nad zdrowiem fizycznym i emocjonalnym zwierzęcia;
- lepsze rezultaty: skoordynowany, spójny plan leczenia prowadzi do lepszych rezultatów w rozwiązywaniu problemów behawioralnych;
- bezpieczeństwo: właściwa diagnoza zapobiega eskalacji problemów behawioralnych do niebezpiecznego poziomu lub porzucenia albo eutanazji;
- zaufanie zawodowe: wzajemny szacunek dla kompetencji drugiej strony pozwala na lepszą komunikację, co bezpośrednio przynosi korzyści zwierzęciu i właścicielowi.

Podsumowanie

Nowoczesna opieka nad zwierzętami towarzyszącymi wymaga odejścia od wąskiego, jednowymiarowego spojrzenia na problemy zdrowotne i behawioralne. Interdyscyplinarna współpraca behawiorysty zwierząt, lekarza weterynarii i dietetyka weterynaryjnego uznawana jest za najlepszą praktykę w terapii zaburzeń zachowania. Tylko takie całościowe podejście daje realną szansę na poprawę jakości życia zwierząt oraz budowanie harmonijnych relacji między nimi a ich opiekunami.

Istotnym elementem tego modelu jest również wzajemny szacunek dla kompetencji poszczególnych specjalistów oraz dobra komunikacja, które bezpośrednio przekładają się na jakość pomocy udzielanej pacjentom i ich opiekunom. ●

Piśmiennictwo

1. Becker M., Radosta L., Sung W., Thornton K. C. (red.): Jak uwolnić psa od lęku. Program pozytywnej pracy z psami cierpiącymi z powodu lęku, strachu i fobii. Wydawnictwo GALAKTYKA 2021.
2. Brophy K.: Poznaj swojego psa. Wydawnictwo COAPE Polska 2025.
3. Horwitz D. F., Mills D. S.: Medycyna behawioralna psów i kotów. Wydawnictwo GALAKTYKA 2016.
4. Landsberg G., Hunthausen W., Ackerman L.: Handbook of Behavior Problems of the Dog and Cat. Saunders 2003.
5. Miklosi A.: Zachowanie, ewolucja i procesy poznawcze psa. Wydawnictwo GALAKTYKA 2025.
6. Neville P., Taylor R. F., Kinteh-Kłosiński A.: Materiały Kursu Dyplomowego Centre of Applied Pet Ethology. COAPE Polska 2025.
7. Pienaar K.: MHERA: Nastrój jest ważny. Innowacyjne podejście do oceny emocjonalności zwierząt w terapii problemów behawioralnych. Wydawnictwo COAPE Polska 2023.
8. Wilczak J. (red.): O żywieniu Twojego psa praktycznie. Wydawnictwo Dog and Sport 2022.

Andrzej Kinteh-Kłosiński,
e-mail: aklosinski@coape.pl